

1.9. Новітні дослідження у галузі онтології, філософії релігії, моралі та культури

Борейко Ю.Г.

yboreiko71@gmail.com

доктор філософських наук, доцент,
професор кафедри всевітньої історії та філософії
ВНУ імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ТОПОЛОГІЧНІ ПАРАМЕТРИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

Зміни в організації суспільного життя зумовлюють переосмислення природи функціонування соціальних об'єктів і структур, породжуючи потребу в топології, яка зосереджена на повсякденних практиках суб'єкта, що формують та структурують соціальний простір. Застосування топологічної методології дає змогу, зокрема, з'ясувати характер включення суб'єкта у систему соціальних зв'язків.

Проблеми, що стосуються соціальних відносин, структурування соціального простору з позицій соціальної топології з'ясовують А. Артеменко, М. Бурдьє, В. Вахштайн, М. Гайдеггер, Дж. Ло, С. Тулмін, Н. Шматко. Метою цього дослідження є аналіз топологічних параметрів дослідження соціального простору.

В сучасних соціально-філософських та соціологічних дослідженнях різноманітних спільнот використовується поняття «топос». Так, П. Бурдьє розуміє топос як буття-у-місці, що визначається диспозицією, яка виступає взаємним опросторюванням агентів індивідуальної практики. Топос – це місце, яке соціальний агент займає у соціальному просторі, просторова точка, в якій у цей момент часу розміщується агент або предмет. Місце, в якому локалізований агент можна визначити як позицію або ранг у соціальній ієрархії [2].

Топос визначається дослідниками як локальний соціальний порядок, який підтримується і відтворюється за участю публічної політики [5]. Вчені розглядають топос як сконструйовану одиницю соціального простору і локальну умову формування та розвитку соціальних практик, структур, типів самоідентифікації.

Топос завжди пов'язаний із певним локальним порядком, якому відповідають певні структури. В межах цього порядку легітимно закріплюються позиції елементів, які його утворюють, а також визначається дія практичних схем та практик, забезпечуючи у такий спосіб цілісне функціонування соціальної системи.

У соціальній топології для позначення характеристик середовища окремої соціокультурної групи або смислових моделей культурного універсуму використовуються загальні топоси, до яких відносяться причина і наслідок, місце, обставина, властивість, частина/ціле, вид/рід тощо. Натомість поняття, які відрізняються у кожному соціальному полі як відносно замкненій автономній підсистемі соціальних відносин, що функціонує незалежно від зовнішніх впливів, виступають частковими топосами. Топоси претендують на універсальність, оскільки застосовуються для вирішення конкретних завдань і загальнологічних проблем. Якщо часткові топоси виконують функцію дискурсно-специфічного інструментарію, то загальні топоси є визнаними громадськістю положеннями, на основі істинності яких обґрунтовуються конкретні аргументи.

До осмислення нових конфігурацій соціального простору спонукає мережевий характер сучасного суспільства. Топологічний метод дає змогу з використанням топосів відкритості, диференційованого включення суб'єкта, децентрації, межі диференційованого включення суб'єкта досліджувати соціальний простір як багатопольярну гетерогенну реальність, що перебуває у постійному русі, у якій мережі змінюють конфігурацію, самоорганізуються, переструктуровуються. Мережа відносин виступає топологічною системою, певною формою просторовості, де простір – це порядок об'єктів, а об'єкти – перетин відносин. Зміна відносин супроводжується не лише перетворенням об'єктів, а й трансформацією форм просторовості [4].

У ситуації «множинності просторів» і «гетерогенних мереж» значення об'єктів відрізняється в географічних координатах, мережевих відносинах і просторі потоків. Навіть принцип розірваності мережі можна трактувати як момент формотворення, коли втрата функціонального чи просторового контакту

супроводжується виникненням автономної системи соціального простору, нового об'єкта зі своєю мережевою структурою [1]. З точки зору акторно-мережевої теорії існує множина способів упорядкування реальності, проте принципово важливою виступає здатність утворювати певну цілісність.

Схожий підхід спостерігаємо у твердженні про тотожність собі об'єкта соціального простору доти, доки він зберігає ядро стійких відносин при будь-яких трансформаціях. Втрата ядра стійких відносин, що супроводжується змінами об'єкта до невпізнаваності, призводить до розриву форми у просторі мереж, проте це не стосується іншої топологічної системи – простору потоків, де зміна відносин є необхідною умовою конституювання об'єкта [3, 27].

Отже, топологічна методологія постає універсальним інструментом комплексного аналізу соціальних процесів, що створює передумови для осмислення низки умов, які визначають структурну організацію та динаміку розвитку соціальної системи.

Використана література:

1. Артеменко А.П. Поняття «топос» та проблема соціально-філософської топології / А.П. Артеменко // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2011. – № 9. – С. 80–86.

2. Бурдье П. Социология социального пространства / П. Бурдье : пер. с франц. ; отв. ред. перевода Н.А. Шматко. – М. : Ин-т эксперимент. социологии; СПб. : Алетейя, 2007. – 288 с.

3. Вахштайн В.С. Пересборка города: между языком и пространством / В.С. Вахштайн // Социология власти. – 2014. – № 2. – С. 9–38.

4. Ло Дж. Объекты и пространства / Дж. Ло // Социологическое обозрение. – 2006. – № 5 (1). – С. 30–42.

5. Шматко Н.А. Плюрализация социального порядка и социальная топология / Н.А. Шматко // Социологические исследования. – 2001. – № 9. С. 14–18.